

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за бакалаврською програмою Фінанси, фінансовий менеджмент та
страхування

на тему: **«Податки як основа формування доходів місцевих
бюджетів»**

Виконавець:

студентка 42 групи ФФБС

Волченко Дар'я Валеріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н.

(науковий ступінь, вчене звання)

Кир'язова Тетяна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА-2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Україна рушила важливим шляхом відновлення місцевого самоврядування. Були сформовані власні повноваження органів місцевого самоврядування, були делеговані повноваження державної влади, що ефективніше виконують на місцевому рівні. Відповідно, місцеві бюджети були забезпечені власною доходною базою. За ними були закріплені деякі загальнодержавні податки та збори. Вирівнювання спроможності територіальних одиниць забезпечувалося наданням різного роду субсидій.

Проголошена бюджетна децентралізація була націлена на створення фінансово незалежних самодостатніх територіальних громад шляхом їхнього об'єднання. Такі територіальні громади одержали додаткові бюджетні ресурси до своїх бюджетів. Також була реформована система місцевого оподаткування. Органи місцевого самоврядування отримали додаткові доходні повноваження і, відповідно, більш значний обсяг місцевих податків та зборів до своїх бюджетів, які можуть витратити на виконання власних повноважень.

Проте, наразі досі рівень фінансової автономії органів місцевого самоврядування невисокий. Значну частку в доходах місцевих бюджетів займають міжбюджетні трансферти. Місцеві податки та збори не є основним податковим джерелом наповнення місцевих бюджетів. За цими податками органи місцевого самоврядування не одержали достатній обсяг податкових повноважень порівняно з аналогічними повноваженнями органів місцевого самоврядування розвинутих країн світу.

Недивлячись на такі вагомі зрушення щодо становлення і розвитку в Україні місцевого самоврядування, значна кількість утворених територіальних громад наразі ще не отримали можливостей в достатньому обсязі формувати бюджетні ресурси відповідних місцевих бюджетів.

Зазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження цієї кваліфікаційної роботи бакалавра.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є визначення сутності податків, принципів формування місцевих бюджетів за рахунок податків, з'ясуванні ролі податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу, та, у зв'язку з цим, вироблення практичних пропозицій щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Поставлена мета кваліфікаційної роботи бакалавра визначила *завдання*, які були вирішені. Серед них:

- ✓ визначена економічна сутність податків, розглянута їхня класифікація;
- ✓ досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податків;
- ✓ розглянута чинна організація місцевого оподаткування в Україні за Податковим кодексом України;
- ✓ проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України;
- ✓ визначена фіскальна ефективність місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів;
- ✓ визначена роль податкових надходжень при формуванні бюджету Одеської міської територіальної громади;
- ✓ досліджено зарубіжний досвід податкового формування місцевих бюджетів та його імплементація у вітчизняну практику;
- ✓ розроблені напрями зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Об'єктом дослідження є відносини держави та юридичних і фізичних осіб с приводу сплати податків, що формують місцеві бюджети в Україні.

Предметом дослідження є податки як основа формування доходів місцевих бюджетів.

Методи дослідження. При написанні роботи були використані такі методи: історичного та логічного щодо сутності податків, принципів формування місцевих бюджетів за рахунок податків, діалектичний метод наукового пізнання, метод порівняння при порівнянні вітчизняного та зарубіжного досвіду оподаткування, в тому числі місцевого оподаткування. Використано метод графічного, аналізу та синтезу при дослідженні аналітичних матеріалів.

Інформаційна база. Теоретизація дослідження проведена відповідно до Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інші законодавчі та нормативні документи органів державної влади, рішення міської Ради Одеської міської територіальної громади. Використано підручники з податкової системи, монографії та наукові статті з питань формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Аналітичні матеріали використано: Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України та інших міністерств і відомств України.

Обсяг та структура роботи. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи 76 аркушів, 10 таблиць, 22 рисунка, 2 додатка на 2 аркушах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ»** розглядається економічна сутність податків, їхня класифікація. Досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податків. Розглянута організація місцевого оподаткування в Україні на підставі нормативної документації;

у другому розділі **«ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ»** проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України. Досліджена фіскальна ефективність місцевих податків і зборів при формуванні доходів місцевих бюджетів. Досліджена роль податкових надходжень при формуванні бюджету Одеської міської територіальної громади;

у третьому розділі **«ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ»** проведено дослідження зарубіжного досвіду податкового формування місцевих бюджетів. Розглянута можлива його імплементація у вітчизняну практику оподаткування. Розроблені напрями зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі бакалавра було визначено сутності податків, принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податків, з'ясовано роль податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу. Були розроблені практичні пропозиції щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Під час дослідження сутності податків була надана економічна характеристика податків, розглянуті податки з матеріальної точки зору, розглянуті податки і як історична категорія. Досліджені історичні стадії розвитку теорій податків. З'ясовані функції, які податки виконують. Досліджена класифікація податків. Розглянуті всі можливі джерела доходів та доходні повноваження органів місцевого самоврядування. Розглянуті загальні принципи оподаткування, які підходять до всіх податків: до загальнодержавних та місцевих. Окремо виділені особливі принципи стягнення саме місцевих податків та зборів. Розглянута організація місцевого оподаткування в Україні за Податковим кодексом та рішеннями місцевих рад.

Під час розгляду практики формування доходів місцевих бюджетів встановлено, що податкові доходи є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів. В 2022 році до місцевих бюджетів надійшло 393,5 млрд. грн. податкових надходжень. Це найбільший обсяг надходжень податків усіх видів за останні роки. Якщо аналізувати виконання плану з податкових надходжень, то протягом 2018 - 2022 років ми можемо бачити постійне, крім 2020 року, перевиконання плану надходження податків до місцевих бюджетів. Податкові надходження в Україні переважно формують доходи Державного бюджету України. В 2018 році цей показник досяг 77,8% всіх сплачених податків. Це свідчить про високу централізацію податкових надходжень у Державному бюджеті країни. Лише в 2022 році до місцевих бюджетів надійшло 29,3% усіх податків. Така зміна викликана скоріше перекосами в економіці і мало свідчить про посилення децентралізаційних змін.

Обсяг податкових надходжень відносно ВВП за 2017 – 2022 роки був досить стабільним. Найбільша питома вага податкових надходжень спостерігалася в 2019 році – 6,8%. Це на 0,1 відсоткових пункти нижче рівня 2017 року та на 0,8 процентних пункти вище рівня наступного року. В 2022

році падіння реального ВВП склало 30,4%, номінального ВВП – 4,8%, проте сума податкових сплат збільшилася. Відповідно частка податкових надходжень місцевих бюджетів України відносно ВВП збільшилася до 7,6%. При розгляді динаміки структури доходних джерел місцевих бюджетів України за 2017 – 2022 роки, з'ясовано, що частка податкових надходжень в 2022 році склала 70,9 % загальної суми доходів місцевих бюджетів. Це найбільший показник за 2017 – 2022 роки. В 2017 році питома вага податкових надходжень була на рівні 41,1%, в 2018 році частка майже не змінилася. В 2019 році питома вага збільшилася на 7,0 відсоткових пункти, якщо порівнювати із попереднім роком.

Податок на доходи фізичних осіб займає значну питому вагу в податкових надходженнях місцевих бюджетів, яка щорічно збільшується. Так, в 2022 році ми можемо побачити максимальну частку цього податку відносно всіх податкових надходжень місцевих бюджетів – 69,2%, це на 8,0 відсоткових пункти більше за показник 2021 року, а також за аналогічний показник 2019 року. Найменшу частку податок на доходи фізичних осіб формував у податкових надходженнях місцевих бюджетів у 2017 році – 55,1%. Впродовж 2017 - 2021 років несуттєво коливалася питома вага місцевих податків та зборів в доходах місцевих бюджетів. Лише в 2022 році їх розмір був мінімальним через припинення підприємницької діяльності значної кількості фізичних та юридичних осіб.

Досліджуючи динаміку надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів представлена, ми зробили висновок про поступове зростання сплат цього податку. Також ми розглянули, як змінюються надходження до місцевих бюджетів податку на доходи фізичних осіб відносно ВВП України. В 2017 – 2021 році цей відносний показник був стабільним. Максимальне значення, як і відносно загального обсягу податкових надходжень до місцевих бюджетів у ВВП, спостерігалось у 2019 році – 4,2%. В 2022 році надходження податку на доходи фізичних осіб зросли, порівняно із попередніми роками.

Місцеві податки – це дуже важливе джерело наповнення місцевих бюджетів для будь якої країни. Вони дають можливість місцевій владі вирішувати проблеми місцевого значення. Значними мають бути і надходження місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів. Ми з'ясували, що обсяг надходження місцевих податків постійно зростає. Лише в 2021 році до місцевих бюджетів було сплачено 89,9 млрд. грн. 2022 рік був для України важким, це знайшло відображення в надходженнях податків до бюджетів усіх рівнів. Місцевих податків та зборів в 2022 році надійшло 84,3 млрд. грн. Порівняно із 2021 роком сплачено на 5,6 млрд. грн. місцевих податків і зборів менше. Подібні тенденції зміни надходжень місцевих податків та зборів ми простежуємо і відносно ВВП. З метою прогнозування надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів побудовано нами трендову модель, що дозволило прогнозувати обсяги їх надходжень.

Дослідили ми і результати виконання плану з надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України в 2018 – 2022 роках. Майже за весь період, з 2018 до 2021 року, план з надходження місцевих податків та зборів було перевиконано: в 2018 році – на 3,6%, в 2019 році – на 4,0%, в 2020 році - на 1,1% та в 2021 році – на 3,5%. Лише в 2022 році план було недовиконано на 8,1%. Тобто, органи місцевого самоврядування недотримали 7,4 млрд. грн. до своїх бюджетів. Не всі місцеві податки та збори мають для місцевих бюджетів однакове фіскальне значення. Про це свідчить динаміка структури надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів за 2018 – 2022 роки.

Ми розглянули результати виконання доходної частини бюджету Одеської міської територіальної громади за 2022 рік. До бюджету надійшло 10 212 млн. грн. податкових надходжень. Це складає 81,4% загального обсягу доходів бюджету Одеської міської територіальної громади. Порівняно із попереднім роком частка податкових надходжень в структурі бюджету Одеської міської територіальної громади збільшилася на 7,3 процентні

пункти. Відповідно, найбільшу питому вагу в податкових надходженнях, як і загалом по місцевих бюджетах України, займає податок на доходи фізичних осіб. Його частка в 2022 році склала 63,3% податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади, в попередніх роках частка становила 62,6%. На 2023 рік спрогнозовано, що питома вага податку на доходи фізичних осіб збільшиться на 0,2 процентні пункти та складе 63,5%. (

Щодо місцевих податків та зборів, в 2022 році їх було сплачено 2 586,8 млн. грн. Зменшення надходження відбулося на 158,2 млн. грн., зростання порівняно із 2020 роком склало 346,2 млн. грн. В 2023 році прогнозується одержати до бюджету Одеської міської територіальної громади 2 902,3 млн. грн. місцевих податків та зборів. Цей прогноз виконано Департаментом фінансів Одеської міської ради. Ми зробили свій прогноз за трендовою моделлю надходження місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади. Отримане значення лише на 30,6 млн. грн. відхиляється від прогнозу Департаментом фінансів Одеської міської ради.

Виходячи з проведеного дослідження зарубіжного досвіду формування дохідної частини місцевих бюджетів ми запропонували цілу низку заходів задля наближення місцевого оподаткування до Європейських стандартів оподаткування.

Також ми розробили пропозиції стосовно реформування кожного з місцевих податків та зборів, з податку на доходи фізичних осіб. Ці пропозиції мають покращити практику місцевого оподаткування в Україні, мають забезпечити податковими надходженнями місцеві бюджети України, збільшити доходні повноваження органів місцевого самоврядування. Реалізація на практиці наших пропозицій дозволить органам місцевого самоврядування збільшити обсяг суспільних благ місцевого значення для жителів своїх територіальних громад, ефективніше виконувати делеговані та власні повноваження.

АНОТАЦІЯ

Волченко Д.В. «Податки як основа формування доходів місцевих бюджетів»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглядається економічна сутність податків, їхня класифікація. Досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податків. Розглянута організація місцевого оподаткування в Україні на підставі нормативної документації.

Проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України. Досліджена фіскальна ефективність місцевих податків і зборів при формуванні доходів місцевих бюджетів. Досліджена роль податкових надходжень при формуванні бюджету Одеської міської територіальної громади.

Проведено дослідження зарубіжного досвіду податкового формування місцевих бюджетів. Розглянута можлива його імплементація у вітчизняну практику оподаткування. Розроблені напрями зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Запропоновано: збільшити роль місцевих податків у формуванні місцевих бюджетів, зокрема переведенням податку на доходи фізичних осіб до складу місцевих, розширення переліку місцевих податків та зборів.

Ключові слова: податки, податкові надходження, збори, доходи бюджетів, бюджет, державні доходи, місцеві бюджети, місцеві податки та збори.

ANNOTATION

Volchenko D.V. «Taxes as a basis for the formation of revenues of local budgets»

Volchenko D.V. "Taxes as the basis of local budget revenue generation"

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance"

(code and name of specialty)

under the educational program "Finance, financial management and insurance".

(name of educational program)

Odesa National University of Economics. - Odesa, 2023.

The work examines the economic essence of taxes, their classification. The principles of formation of local budgets at the expense of taxes have been studied. The organization of local taxation in Ukraine based on regulatory documentation is considered.

The dynamics of tax revenues of local budgets of Ukraine are analyzed. The fiscal efficiency of local taxes and fees in the formation of local budget revenues was studied. The role of tax revenues in the formation of the budget of the Odesa city-territorial community has been studied.

A study of foreign experience in tax formation of local budgets was conducted. Its possible implementation in domestic taxation practice is considered. Areas of revenue growth of local budgets of Ukraine at the expense of tax revenues have been developed.

It is proposed: to increase the role of local taxes in the formation of local budgets, in particular by transferring the tax on the income of individuals to the local composition, expanding the list of local taxes and fees.

Key words: taxes, tax revenues, fees, budget revenues, budget, state revenues, local budgets, local taxes and fees.